

ПРОЈЕКТНА НАСТАВА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Драгана Алексић*

Прегледни рад

doi: 10.7251/NSK 1502067A UDK: 371.314.6

Сажетак

Аутор презентује резултате проучавања и истраживања пројектне наставе у основној школи. Раније примарно образовање се већином сводило на традиционалне моделе рада са ученицима, гдје ученици нису били главни фактори наставе и учења. Пажња се поклањала просјечном ученику, а остали ученици су били запостављани у раду. Ученици нису били у могућности да показују своје стваралачко и критичко мишљење, те су на тај начин били спријечени да активно учествују у наставном процесу. Употребом пројектне наставе, централно мјесто у наставном про-

цесу заузима ученик, а самим тиме он постаје градитељ и креатор нових знања и учења. Наставникова улога се мијења, постаје руководица, координатор и водитељ, а ученик независни истраживач. Употребом пројектне наставе превазилазе се досадашње тешкоће напредовања и усавршавања наставе, а и саме позиције ученика. Савремена настава захтијева измијењену улогу како наставника, тако и ученика, гдје пројектна настава представља добар пут ка тој измјени, а све у циљу боље, квалитетније и ефикасније наставе.

Кључне ријечи: настава, пројектна настава, наставни садржај

* Драгана Алексић ради као наставница у ОШ „Лијешће“ у Броду.

PROJECT-BASED TEACHING IN PRIMARY SCHOOL

Key words: teaching practice, project-based teaching, teaching content.

Resume

The author has presented the results of examination and Research in the use of Project-based teaching in primary School. Primary schooling used to be restricted to the traditional models of working with children and consequently the students not being the main factors of teaching and learning. The Attention was paid to an average Student and the others having been out of practice. consequently. The students was not given the opportunity to Show their creative and critical thinking thus having been prevented from active participating in the teaching process. By the use of Project-based teaching a Student herself has become the central figure in the teaching process and therefore she has become the creator and builder of the new knowledge and learning. the role of a teacher has changed with the result of the teacher being the director and coordinator and the Student an Independent Researcher. By the use of the Project-based teaching the earlier difficulties of the teaching development and the Position of the students themselves has been overcome. The contemporary teaching requires the changed role of both teachers and students the Project-based teaching thus being a good way towards the Change aimed at better and more efficient teaching practice.

Увод

Овај рад је настао као израз жеље и потребе за употребом пројектне наставе у основној школи. Проблем неких наших школа јесте још увијек заступљеност традиционалних модела наставе и учења. Да би се унаприједио рад школе, а такође и рад са дјецом, мора се приступити осавремењавању васпитно-образовног рада. Наставници требају бити посебно обучени и припремљени за рад у смислу иновирања метода и облика рада, те примјене савремених наставних модела. Савремени модели наставе и учења су од велике користи за успјешан напредак и развој ученика и наставника. На тај начин наставници надограђују своје компетенције, те развијају и подстичу интеракцију, а и ученици су активно укључени у рад.

Један од веома значајних савремених наставних модела јесте пројектна настава, односно и писање самих пројеката. Традиционална настава са својим разредно-часовним системом, вербализмом, доминирајућом улогом наставника није у могућности да задовољи потребе савременог ученика, те се у вези с тим приступа савременим моделима наставе и учења. Пројектна настава омогућава низ предности у раду. Омогућава

ученицима да уче на занимљивији начин, истражују у току учења, посебно нових садржаја, показују своје стваралачке способности, те стичу већу способност логичког закључивања.

Теоретско разматрање проблема

Основу теоретског разматрања проблема истраживања пројектне наставе у основној школи чине основни појмови, као што су: настава, пројекат, пројектна настава, наставни садржај. Ови појмови су значајни за теоретско разматрање због давања нових рјешења и приједлога за употребу пројектне наставе у основној школи.

Кључни појмови

Да би смо размотрили и схватили проблем истраживања, потребно је теоретски разјаснити одређене појмове. Кључни појмови у овом раду су: настава, пројектна настава, организација наставног процеса. „Настава подразумијева мање или више циљно, планско, организовано, васпитно-образовно дјеловање, учење и поучавање појединца, без обзира на мјесто и форме одвијања, али које има позитивно дјеловање на развој индивидуе и она је важно поље људског дјеловања, сложена је и поливалент-

на дјелатност, битан је чинилац индивидуалног и друштвеног развоја“ (Muminović, 2013, str. 77). Велики број људи се упушта у широке расправе о дефиницији наставе, даје примједбе и сугестије. Чак и дјеца дају себи за право да критикују наставу. Пројектна настава јесте настава која се појавила почетком 20. вијека и која се темељи на изради пројеката, разних планова, као реакција на вербализам и догматику који су дуго владали у нашим школама (Вањас, n.d.). Потребно је користити претходна знања и искуства како би се настава довела до жељеног нивоа. Наставни садржај се у најширем смислу односи на цјелокупно материјално и духовно дјеловање човјека на којем се темељи укупни васпитно-образовни развој (Muminović, 2013).

Природа и карактер пројектне наставе

Настава се намјерно, плански и систематски организује с циљем да се у њој одвија васпитно-образовни процес и остварују активности које имплицирају прогресивно мијењање духовног и физичког развоја појединца. Природу наставе чине природне законитости из духовног и материјалног живота човјека. Она треба да буде природна и по садржају, по респектовању законитости развоја личности, по актуелизовању едукације за живот. (Muminović, 2013).

Природа пројектне наставе треба да доприноси развоју потенцијала којима ученик располаже. Школа треба да варира степен сложености задатака које поставља пред ученика. Настава у школама треба да буде заснована на потребама друштвеног окружења и на интересовањима и мисаоним могућностима ученика. У вези с тим се и приступа пројектној настави која представља веома важну улогу у развоју сваког појединца. Школа заснована на концепцији преношења знања успорава развој ученика. Далеко је дјелотворније васпитно-образовни процес темељити на бази пројектне наставе, јер се на тај начин убрзава интелектуални развој ученика и припрема их за практично дјеловање. Наставни програм не треба да прописује држава и не треба да буде исти за све школе и ученике. Њега треба да бира наставник према склоностима ученика, интересовањима и могућностима (Вањас, n.d.). Искључује се подјела на наставне предмете, а умјесто ње препоручују се разни пројекти, којима требају да буду обухваћена сва значајна питања и проблеми. Рад на пројектима организује се тако да буде усклађен са индивидуалним ритмом и могућностима сваког ученика.

Етапе и примјери пројектне наставе

Организација васпитно-образовног процеса пројектне наставе реализује се кроз сљедеће етапе:

1) Наставник у сарадњи са ученицима бира актуелан проблем, који за ученике, родитеље и околину има практичну вриједност. Тај проблем касније прелази у задатак и трагање за начином на који га треба ријешити.

2) Заједнички се утврђује пројекат рјешавања проблема. Наставник тежи ка томе да ученици дају мноштво приједлога за рјешавање, док их он усмјерава и подстиче.

3) Пројекат се реализује у различитим социјалним облицима, групно, у паровима или индивидуално у учионици, лабораторији, библиотеци, на огледном пољу или економији. Прикупљају се неопходни и релевантни подаци који могу допринијети рјешавању проблема.

4) На основу прикупљених и анализираних података, изводе се и провјеравају закључци. Приступа се и корекцији ако се за то укаже потреба. Резултати се могу представити као писани извјештаји, нацрти, скице, слајдови, табеле.

5) Практична примјена добијених резултата као завршна етапа.

Значај пројектне наставе

Овај тип наставе произилази из њене суштине. Настала и јесте из разлога да се превазиђе класична настава, те да се ученицима омогући стваралачко учење. Теоријски и практично је разрађивана у европским

земљама. Њен значај се огледа у томе да се превазиђе механичко учење, а да се код ученика развија логичко размишљање у што већој мјери. На основу ове наставе данашња школа би требала да постигне виши ниво стицања знања, односно да развија стваралачке способности. У њој се дефинитивно мијења улога наставника. Наставник губи своју досадашњу главну улогу и постаје сарадник, организатор у настави.

Пројектна настава омогућава ученицима да прошире и обогате своја искуства, да савладају стил учења који им највише одговара и да се осамостаљују. Реализација задатака знатно је олакшана ако се у раду користи савремена информациона технологија. Оваква врста наставе битно доприноси да ученик у самосталном раду бира путању обуке, која по његовом мишљењу може најбрже и најефикасније да доведе до циља. Ако ради у малој групи на сложенијем и дуготрајнијем пројекту, он је у великој социјализацијској предности, јер се навикава на тимски, рад, сараднички однос, истраживачку активност, постаје субјекат сазнавања.

Методологија истраживања

Овдје смо користили методу теоријске анализе и синтезе, која се користи приликом проучавања релевантних писаних извора и различите стручне литературе у којима

се обрађују проблеми и питања која могу помоћи истраживачу приликом елаборације властитог истраживања (Kundačina i Bandur, 2007). Техника за прикупљање података је била интервјуисање, а инструмент је био протокол за индивидуални интервју. Узорак који је испитиван су сачињавали 10 наставника из двије основне школе на подручју Општине Брод, тачније 7 учитеља и 3 наставника. Из наведених потреба и разлога произилази и *проблем* овог истраживања који гласи: Емпиријско истраживање заступљености пројектне наставе у основној школи. Након дефинисаног проблема слиједи и одређење *предмета* истраживања: Утврдити и истражити да ли је и на који начин пројектна настава заступљена у основној школи. Проучавање и истраживање заступљености пројектне наставе у основној школи има и друштвени, теоретски и практични значај. *Друштвени значај* истраживања огледа се у чињеници да друштво сваким научним радом има могућности да напредује и да проналази нове начине како унаприједити живот и рад сваког појединца. *Теоретски значај* овог истраживања је у томе што проучавање проблема заступљености пројектне наставе у основној школи треба да допринесе бољој позицији ученика. *Практични значај* овог истраживања се састоји у томе што ће оно допринијети непосредној пракси у школама, односно, моћи ће послужити за употребу

пројектне наставе у раду са ученицима. *Циљ* овог истраживања јесте испитати да ли је пројектна настава заступљена у основној школи и у којој мјери, те утврдити чиниоце који утичу на њену заступљеност.

Задаци овог истраживања су:

1. Утврдити да ли учитељи и наставници употребљавају пројектну наставу у раду са ученицима основне школе и на који начин?

2. Испитати како се наставници припремају за пројектну наставу?

3. Установити који су то најефикаснији облици рада за примјену пројектне наставе?

4. Испитати да ли ученици показују посебно интересовање за пројектну наставу?

5. Утврдити на који начин ученици напредују кроз ову наставу?

6. Установити да ли ученици, а и наставници постижу боље резултате радећи разне пројекте?

7. Испитати на који начин наставници и учитељи вреднују ученике у пројектној настави?

8. Испитати коју стручну литературу користе наставници да би примјењивали пројектну наставу?

9. Утврдити како ученици сарађују радећи на разним пројектима?

10. Установити да ли ученици користе Интернет за пројектну наставу и на који начин?

11. Испитати шта наставници наводе као предности пројектне наставе?

12. Испитати наставнике шта наводе као недостатке пројектне наставе?

Квалитативно истраживање је креативан процес, али и бескрајно интерпретативан. Интервју је омогућио да добијемо довољан број мишљења, ставова и манифестација у вези употребе пројектне наставе у основној школи. Интервју је омогућио да се код испитаника изазову одређене процјене, која су резултирале и приједзима за даља научна истраживања.

Резултати истраживања

У првом дијелу рада настојали смо теоретски што прецизније образложити и анализирати употребу пројектне наставе у основној школи. Да бисмо дошли до сазнања да ли се и на који начин пројектна настава употребљава у основној школи, урадили смо истраживање путем индивидуалног интервјуа са десет испитаника. Овдје смо интерпретирали, приказали и анализирали најзначајније податке које смо добили истражујући. Резултате до којих смо дошли приказаћемо и образложити, а неке одговоре испитаника ћемо приказати посебно. На питање, *Да ли употребљавате пројектну наставу у раду са ученицима и на који начин* једна учитељица је овако рекла:

„Пројектну наставу употребљавам, најчешће у оквиру часова природе и друштва и на часовима одјелењске заједнице. Пројектном наставом систематизујемо наставне теме или рјешавамо задатке проблемског типа“.

Већина испитаника се изјаснила да често употребљава пројектну наставу у раду са ученицима. Што се тиче припреме за час пројектне наставе, доста су слично одговарали. Претежно је то читање одређене литературе на Интернету, писање плана за израду пројекта, саопштавају тему ученицима, упућују ученике на различите изворе, те их воде и мотивишу. Што се тиче облика рада, испоставило се да су најефикаснији групни и тандемски облик рада за пројектну наставу. Сматрају да је доста теже да ученици сами раде на пројектима. Обично је ту наставник да их усмјерава, али да би наставни садржај на пројектима требао да одговара склоностима, интересовањима и индивидуалним могућностима ученика.

На питање на који начин ученици напредују кроз ову наставу, добијен је сљедећи одговор од испитаника број 1:

„Већи дио знања који усвоје пројектном наставом ученици стичу властитим истраживачким радом, повезивањем и закључивањем, те су оваква знања трајна и примјенљива у свакодневном животу“.

Што се тиче стручне литературе показали су евидентно незадовољ-

ство. Углавном је то Интернет гдје проналазе материјал за рад. Кажу да нису у могућности да дођу до потребне литературе, да је јако мало семинара организовано на ову тему. Већина ученика сарађује радећи заједно на пројектима, показују велику заинтересованост, обожавају када су у тиму, мада постоје и они ученици којима је овакав вид учења велико оптерећење. Учитељи кажу да се често консултују са старијим, искуснијим колегама, за овај вид наставе и учења. Слажу се да се оваквим начином рада постижу бољи резултати, те да се обезбјеђује знатно напредовање ученика. Што се тиче вредновања ученика, наводе да вреднују њихов рад обично оцјеном, укључују ученике у оцјењивање, самооцјењивање.

Учитељи су се сложили да ова настава има низ предности, али исти тако и неколико недостатака. Као предности ове наставе обично су наводили да је то развијање интерперсоналних односа, већа социјализација ученика, самосталан истраживачки рад, развијање сопственог критичког мишљења и логичког закључивања. Што се тиче недостатака обично су се изјашњавали да је материјално-техничка основа на јако ниском нивоу у већини наших школа, те да се тешко долази до литературе која се бави овом тематиком, а у вези с тим није лако процијенити допринос појединца.

На питање који би били недостаци пројектне наставе испитаник број 1 је дао сљедећи одговор:

„Недовољна ангажованост свих ученика, недовољна мотивација појединих ученика, у групним пројектима тешко је одредити проценат учешћа у раду свих чланова у групи“.

Закључак

С обзиром на развој школства, у школама је све више потребно употребљавати иновативне моделе рада. На тај начин наставници се стручно усавршавају, а ученици развијају и напредују. Без доброг усавршавања наставника нема ни доброг и ефикасног рада са ученицима, јер је то један веома сложен и комплексан посао. Нешто раније, велика пажња се поклањала традиционалним облицима и моделима рада, гдје је до изражаја долазио само просјечан ученик. Данас је то ипак нешто другачије. Користећи савремене наставне моделе, као што је пројектна настава, сви ученици су укључени у рад, брже и лакше напредују, показују велику жељу и вољу за радом, те су јако мотивисани за рад.

Кроз пројектно учење ученицима је омогућено стално напредовање. У могућности су да показују своје знање, развијају своје стваралачке способности, те развијају критичко мишљење. У раду са ученицима, пројектна настава је заступљена на различите начине, као што се и види у истраживању. Наилазе на разне тешкоће, али их и превазилазе на одређене начине. Учењем путем пројектата, уче-

ници уче на један посебан начин. Сходно наведеном, пројектна настава представља једну посебну иновацију која се не може заобићи с обзиром да тежимо сви ка савременој школи.

На основу овог истраживања могу се дати приједлози за будућа истраживања. Један од приједлога би био на пољу вредновања ученика у пројектној настави, а други приједлог би се односио на припрему и обученост наставника и ученика за извођење и реализацију разних пројектата.

Literatura

- Banjac, M. (n.d.). *Projektna nastava*. Preuzeto 07.11.2011. sa sajta http://www.mirkobanjac.org/index.php?option=btg_dokument&dokid=72&productid
- Branković, D. i Ilić, M. (2003). *Osnovi pedagogije*. Banja Luka: Komesgrafika.
- Kundačina, M. i Bandur, V. (2007). *Metodološki praktikum*. Valjevo: Merlin company.
- Muminović, H. (2000). *Mogućnosti efikasnijeg učenja u nastavi*. Sarajevo: DES doo.
- Muminović, H. (2013). *Osnovi didaktike*. Sarajevo: DES doo.
- Poljak, V. (1985). *Didaktika*. Školska knjiga: Zagreb.
- Vilotijevoć, M. (1999). *Didaktika 3 – organizacija nastave*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Vilotijević, M. (2000). *Didaktika 1 – Predmet didaktike*. Beograd: Učiteljski fakultet.

Prilog 1

Ispitivač: Dragana Aleksić	<i>Projektna nastava u osnovnoj školi</i>
Ispitanik:	
Mjesto ispitivanja:	
Vrijeme ispitivanja:	

Prilog 2

- Protokol za individualni intervju
1. Da li upotrebljavate projektnu nastavu radu sa učenicima i na koji način?
 2. Kako se pripremate za projektnu nastavu?
 3. Koji su oblici rada najefikasniji za primjenu projektne nastave?
 4. Da li učenici pokazuju zainteresovanost za projektnu nastavu?
 5. Na koji način učenici napreduju kroz ovu nastavu?
 6. Da li učenici postižu bolje rezultate radeći razne projekte?
 7. Na koji način vrednujete učenike u projektnoj nastavi?
 8. Koju stručnu literaturu koristite da biste primjenjivali projektnu nastavu u radu sa učenicima?
 9. Kako učenici saraduju radeći na raznim projektima?
 10. Koristite li Internet za projektnu nastavu i na koji način?
 11. Šta navodite kao prednosti projektne nastave?
 12. Koji su nedostaci projektne nastave?